

NYCKEL HARPAN

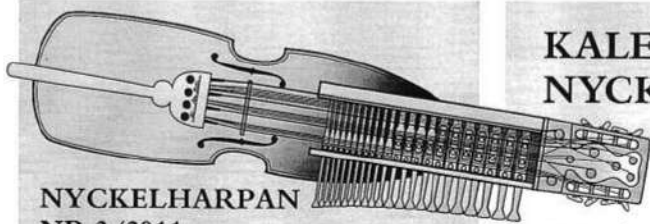
3

2011

Föreningen Nyckelharpans medlemstidning

NYCKELHARPSTÄMMAN I ÖSTERBYBRUK
VAD HÄNDER I TYSKLAND?
NYCKELHARPSRAPPORT FRÅN HOLLAND
DAGS FÖR STRÄNGBYTE? M. M.

NYCKELHARPAN

NR 3/2011

Årgång 26 ISSN 1401-2936

Medlemstidning för
Föreningen Nyckelharpan
utkommer med 4 nr per år.
Ansvarig utgivare Peder Jeppsson
Redaktionsadress
c/o Möllerman Riddarstigen 17A
183 30 TÄBY

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan
får ej kopieras för publicering utan
medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara
redaktionen tillhanda senast 10 nov.

MEDLEMSKAP

Årligt medlemskap i Föreningen
Nyckelharpan erhålles mot betalning
av 160 kr till föreningens plusgiro
nr 491 82 94-2.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

Ordförande

Peder Jeppsson 070-306 42 62

Kassör

Paul Westman 08-649 22 09

Sekreterare

Kerstin Käverud 070-399 92 98

Vice ordförande

Bo Nilsson 08-716 96 96

Redaktör

Sture Möllerman 08-768 13 66

Webbmaster

Nils Liberg 08-604 06 11

Ledamot

Kerstin Svanström 08-35 22 00

Föreningen Nyckelharpan org. nr
802011-4

www.nyckelharpan.org

OMSLAGSBILDEN

Syskonen Sonia och Sigurd Sahlström i Österbybruks kyrka.
Foto Esbjörn Hogmark

EO DIGITAL AB

är Föreningen Nyckelharpan
sponsor i form av mycket generösa
villkor vid tryckning av vår medlemstidning.

KALENDARIUM FÖR NYCKELHARPESENTUSIASTER

Skicka gärna in uppgifter
till redaktionen
mollerman@telia.com

September

17-18 Folkmusikdagarna i Huddinge
www.emmareid.se/folkmusikdagarna

18 Spelmansstämma kl 13
Överjärva Gärd i Solna.

25 Uplands Spelmansförbund, USF
har spelträff på Ringhem i Uppsala.

Oktober

9 Konsert och spelstuga kl 14-17
med Hasse Gille.
Disponentvillan i Uppsala.

16 Spelträff på Ringhem USF.

21 Förstämma till Uplands Spelmans-
förbunds oktoberstämma i Uppsala

22 Oktoberstämman på UKK
i Uppsala.

November

10 Sista dagen för att lämna material
till tidningen Nyckelharpan nr 4.

12 Föreningen Nyckelharpan kurs
i Sollentuna. Se sid. 15.

26 Folkmusikkväll i norrort kl 19-23
Dans och spel. Öppen spellista.
Buskspel. Kvarntorpsgården i Täby.

VÅR MEDLEMS- TIDNING

Detta nummer av tidningen är resultatet
av att flera medlemmar i Föreningen
Nyckelharpan hörsammat uppropet och
sönt in material till redaktionen. Det är
precis så det ska gå till om man vill ha
en bra medlemstidning.

Att sedan få redigera och formge det
hela är mycket roligare och mer tillfred-
ställande än om man själv måste ligga
bakom allt material. Dessutom innebär
det naturligtvis betydligt mindre tids-
åtgång för min del. De överblivna tim-

marna kan jag i stället använda till mer
lätspel på nyckelharpa.

Tack, alla som hjälper till med detta
och hoppas att det kan bli ännu fler!

Sture Möllerman, red.

P.S.

I förra numret missade vi en underskrift
till artikeln HUR HÄNGER DU DIN
NYCKELHARPA. Det var Per-Ulf
Allmo som skickat in detta bidrag.

Vi ber så mycket om ursäkt och tack-
ar samtidigt Per-Ulf för den intressanta
artikeln.

Petrus Dillner 15 år från Älvkarleby och
Henning André 13 år Nyköping.
Foto Paul Westman

UNGA SPELMÄN PÅ SPELMANSSTÄMMAN I ÖSTERBYBRUK 2011

Det var delvis lite regn i luften, så vi tre
halvgamla besökare – Ingemar Arons-
son, Sten Holmberg och undertecknad –
hade dragit oss tillbaka till ett rum i
Herrgården för att äta Ingemars med-
havda utsökta lunch. I rummet satt två

ungdomar och spelade lite försiktigt på
sina harpor. På vår uppmaning spelade
de upp en riklig repertoar.

Under en spelkurs på Eric Sahlström
Institutet för några år sedan, anordnad
av Föreningen Nyckelharpan, var vi så
många att deltagarna behövde delas upp
i två grupper. Grunden för uppdelning-
en var "... alla som kan spela *Spelmans-
glädje* går till den avancerade gruppen.
De övriga stannar här i salen." Det råder
ingen tvekan om att dessa två unga spel-
män vid detta tillfälle skulle ha platsat i
den "mer avancerade" gruppen.

I styrelsen för Föreningen Nyckel-
harpan har vi diskuterat och funderat
över hur vi ska kunna nå fler unga
nyckelharpspelare. Att det finns många
duktiga yngre spelmän utgör dessa båda
ungdomar bra exempel på.

Kom gärna med förslag till styrelsen
hur vi kan göra.

Paul Westman

Föreningen Nyckelharpan kassör

I söndags (den 21 augusti) stod jag i eftermiddagssolen i Älvkarleby och konstaterade tillsammans med några mer namnkunniga spelkamrater att den sista stora sommarstämman för nyckelharpor, Byss-Callestämman, nu led mot sitt slut liksom sommarsäsongen. Lite vemodigt var det för mig eftersom jag fyllt den här sommaren med att åka till många stämmor – från Smygehuk i söder till just Byss-Callestämman i norr. "Men vi ses väl i Uppsala" (den 22 oktober) löd slutklämman och då om någon gång har väl höst- och vinterperioden tagit sin början med kurser, inomhusstämmor, spelningar och mycket annat på programmet. Nyckelharpa njuts ju året om och inte bara på sommarens stämmor.

Själv började jag min sommarodysse med Österbybruk och en fantastisk konsert i Brukskyrkan med Olov Johansson och Johan Hedin för att därefter förkovra mig en vecka på Ekebyholmskursen, nu för det 36:e året i rad

(inte jag, men kursen...). Här dök sin vana trogen 90-årsfirande Nisse Nordström upp med Ann-Christine Granfors och spelade skjortan av oss så att det stod härliga till – vilken fantastisk nyckelharpspelman och kompositör med Rullstolsvalsen som ett av de senaste alsterna!

Därefter Smygehuk, Sveriges i år kanske minsta men definitivt sydligaste stämma och sedan SM i gammelharpa i Lövestabruk – var annars? – där veteranerna Ingvar Jörpeland och Hasse Gille (80 år i somras) delade på förstaplatsen. Sedan Virastämman och veckan efter Eric Sahlströms spelmansstämma i Vendel med Sahlströmarna i förstämme-konsert på lördagen och härligt spel på Ottarsborg på söndagen. Både stämman på Loskälvgården utanför Norrtälje och Rapp-Kallestämman i Västland en vecka senare bjöd också på bra spel och dito väder. Och så till sist, den stora Byss-Callestämman som en utmärkt avrundning på en mäktig och otroligt rolig spelsommar.

Nyckelharpor har det varit gott om på stämmorna och min känsla är att de blir fler och fler, något som speglar sig i att antalet medlemmar i Föreningen Nyckelharpan har ökat kraftigt i sommar till ca 230 personer. Vi önskar alla

Hasse Gille och Ingemar Jörpeland på delad 1:a plats i Lövestabruk. Foto Esbjörn Hogmark

Nisse Nordström och bakom honom Ann-Christine Granfors besökte Ekebyholmskursen. Foto Per-Ulf Allmo

nya medlemmar hjärtligt välkomna till föreningen och hoppas att ni alla hjälper oss att utforma föreningens framtid.

I höst arrangerar vi en kurs i dansant nyckelharpspel. Vi resonerar som så att låtar kan vi alla lära oss och vi har alla olika önskemål när det gäller låtvalet – men hur får man det att svänga om spelet så att det står härliga till? Det skall bli roligt att få höra reaktionerna på kursen när den har ägt rum, vår vision är nämligen att vi skall kunna ordna liknande kurser inte bara i Uppland utan också ute i landet, detta med hjälp av vårt nät av kontaktpersoner, som ständigt växer. Vill Du vara kontaktperson i Din bit av världen, kontakta mig eller någon av de andra i styrelsen så diskuterar vi vidare vad vi kan göra för just Dig och Din trakt när det gäller nyckelharpspelet.

Nils Liberg har gjort ett stort nyskapande arbete för att få full fart på vår hemsida och göra den intressant

www.nyckelharpan.org

Om allt vill sig väl publicerar vi den nya sidan ungefär samtidigt som Du läser denna berättelse, så läs färdigt artikeln och störta iväg till datorn. Vi vill att Du delger oss i styrelsen Dina synpunkter – både positiva och negativa – på den nya hemsidan och att Du kommer med förslag till eventuella ändringar och förbättringar. Det svåraste med en hemsida är att hålla den aktuell och levande, något som inte låter sig göras om inte alla engagerar sig.

Peder Jeppsson, ordförande

Österby Spelmän på scen.
Foto Esbjörn Hogmark

Nyckelharpstämman i Österbybruk

Nyckelharpstämman i Österbybruk, som alltid hålls helgen före midsommar, har ett unikt inslag i form av en nyckelharpsutställning med tillhörande bedömning av inlämnade instrument.

Under stämmans första dag, lördagen, kan den som så önskar lämna in sitt instrument och få detta bedömt av en jury. Under söndagen ställs sedan instrumenten ut till allmänt beskådande och man kan även läsa juryns utlåtande i ett vidhängande protokoll.

Jyryn bestod i år av eldsjälens Esbjörn Hogmark, Sigurd Sahlström, nyckelharpshistorikern Per-Ulf Allmo och en gästmedlem, Kjell-Helge Johansen från Trondheim.

Ett trettiotal inlämnade harpor var kanske något färre än man hoppats på, men antalet var fullt tillräckligt för att besökarna skulle få en ordentlig inblick i den stora variation av nyckelharpor som existerar och spelas idag.

Eric Sahlström Institutet i Tobo hade just haft avslutning på sitt första år i en Distanskurs i nyckelharpsbygge. Detta första år, är vikt för tillverkning av "ett historiskt instrument".

6 av kursens 9 elever ställde ut kontrabasharpor, en silverbasharpa och en moraharpa. På utställningen visades

också en nyckelharpa tillverkad av Eric Sahlström år 1944, samt en tillverkad av August Bohlin 1947. Resterade harpor var av 3-radig kromatisk Eric Sahlström-typ förutom en s.k. "oktavharpa" tillverkad av Olle Plahn från Falun. En välbyggd tenorharpa fanns även med på utställningen.

Kvalitén på inlämnade instrument är hög och jämn, förutom hos några enstaka instrument som fortfarande byggs efter 1970-talets ritningar och beskrivningar. Dagens ideal är lite mindre och därmed lättare. De är ofta tillverkade med en harpkropp helt i gran och de kantiga hörnen vid övergången botten

Sho Yamagushi som går på ESIs distanskurs i nyckelharpsbygge har detta år byggt en Moraharpa.
Foto Esbjörn Hogmark

Olov Johansson och Johan Hedin beundrar en harpa byggd av Eric Sahlström 1944.
Foto Esbjörn Hogmark

till hals som ofta förekom på 70- och 80-talet är borta.

"Och det är verkligen inte lätt att välja ut den bästa harpan på slutet", enligt Esbjörn Hogmark.

Under bedömningen, som avser ljudkvalitet, funktionalitet och estetiskt helhetsintryck, läggs de bästa instrumenten åt sidan för en slutlig bedömning.

6 st harpor sparades till denna slutomgång, men reducerades snabbt till 3. Av dessa tre valdes slutligen ett ut och i år blev det Bertil Hallgren, från Hagfors som avgick med segern. Bertil, som är 78 år gammal och byggt ca 100 instrument, har varit med sedan 1983 och lämnat in harpor varje år sedan dess men aldrig tidigare vunnit.

Vi andra som var med och tävlade, kunde bara buga och bocka och känna stor glädje å Bertil Hallgrens vägnar.

Esbjörn och Bertil på scenen, då Esbjörn av tradition presenterar vinnaren och spelar på vinnarharpan.

Foto Per-Ulf Allmo

- Bosse Nilsson "Sickla Bosse"
harpbyggare

Hasse Gille inviger stämman med tal och blås på näverlur. Foto Esbjörn Hogmark

Spel i stora salen på Österby herrgård. Foto Esbjörn Hogmark

Konsert i Heidelberg 6 juni 2011

Vad händer i Tyskland?

Bernd Segnitz

Först en kort presentation. Jag heter Bernd Segnitz och bor i närheten av Heidelberg i södra delen av Tyskland. Intresset för Svensk traditionell musik fick jag i början av 70-talet under flera utlandsresor med folkdans- och folk-musikgrupper.

Det här intresset blev så småningom djupare och djupare. Jämfört med de tyska hade de svenska låtarna en viss magisk touch. Det var ett måste för mig att själv kunna spela, men det första försöket att lära mig fiolspel blev inte så bra.

I slutet av 80-talet träffade jag en spelman i Värmland, han var vänsterhänt och hade själv byggt en spegelvänd nyckelharpa. – Nyckelharpa! – det skulle vara ett instrument för mig, bara

att trycka på en knapp och du får rätt ton – och man kan bygga en själv?

– Gör det!, sade han

... och 1992 blev den färdig, en nyckelharpa efter Bäckströmsritning, som jag fortfarande spelar på.

Många år trodde jag att jag var ensam i Tyskland med en sådan "exot". Jag hade inga spelkompisar och försökte att hänga med CD-skivorna (mest fiol-låtar) och spelade bara hemma för mina 4 väggar – tills jag en dag av en händelse fick syn på nätet "Internationella Nyckelharpsdagar på Burg Fürsteneck i Tyskland" – dit! – Det var år 2005 och jag var mycket överraskad över hur många nyckelharpor det fanns i Tyskland. Inte bara svenska spelsätt utan även olika typer av instrument; men det är ett annat kapitel.

Ditte Andersson var lärare för det svenska spelsättet, hon "justerade" och instruerade mig. Hon gav mig den nödvändiga impulsen – egentligen började mitt nyckelharpspel här.

År 2007 var jag första gången på sommarkursen på ESI. Intrycket var mycket starkare än på Fürsteneck och det räckte också för att inspirera min fru Beate. Hon lärde sig snabbt och nu har jag en spelkompis året runt. Själva försöker vi att inte missa något år av spelkurserna på Fürsteneck och sommarkursen i Tobo och distanskursen 2008/09 på ESI var en utmärkt fördjupning för mig.

Jättekul var att första gången på Fürsteneck träffa spelfolk där, en speciell upplevelse. Snart knöt vi kontakter.

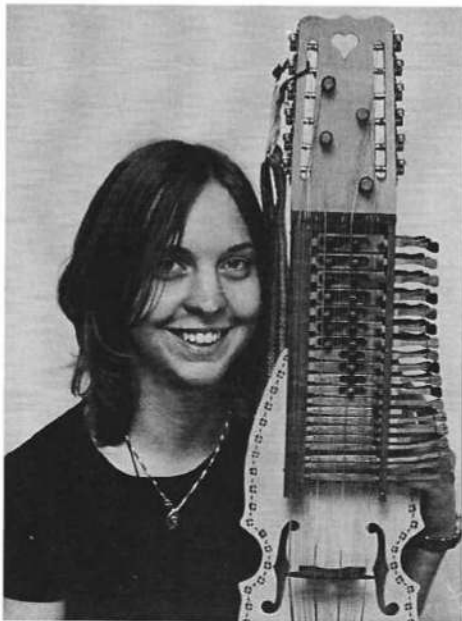

Beate Segnitz

Det fanns även fler, som bodde inte långt från Heidelberg och snart kom vi överens om att inte vänta ett år med att träffas igen. Nu en har vi oregelbundna träffar 2-3 gånger om året hemma hos mig med en liten grupp nyckelharpister som spelar svenska låtar. Mest "just for fun" men ibland övar vi för något uppträdande. Publikintresset är stort i Tyskland. De flesta har aldrig sett ett sådant instrument.

Våra första offentliga uppträdande var en huskonsert med 40 åhörare med ett överraskande stort intresse (kunde läsas i Nyckelharpan Nr. 2/2009)

En ny tillgång i vår spelgrupp är Kerstin Röbig, en student som läser musikterapi i Heidelberg. Hon spelar nyckelharpa sedan flera år och fick på

Kerstin Röbig

Burg Fürsteneck inspiration att fortsätta med det svenska spelsättet. Hon har stor talang men har ett litet handikapp – hon spelar med en 3/4 barnharpa.

Till hennes utbildning hör också körarbete, med en uppvisning vid varje terminslut. Det senaste projektet innehöll flera svenska sånger och då ville dirigenten presentera Kerstin med nyckelharpan. Då bad hon Beate och mig

om förstärkning och vi sade inte nej. Det var något helt nytt och spännande för mig att skriva arrangement för tre nyckelharpor som spelas till sång t. ex. "Lenas sång" ("Såsom i Himmelen"). Spännande var också första övningen tillsammans med kören. Med stora ögon betraktade sångarna instrumenten vi packade upp. Och det tog en stund tills vi vant oss vid varann. En fantastisk bra kör, mest studenter, som alla hade något med musik att göra.

Konsertdagen hölls 6 juni 2011 i en liten kyrka i Heidelberg, välbesökt med åhörare.

Innan vi började spela var det naturligtvis viktigt att presentera nyckelharpan för publiken. Sångerna och instrumenten bildade en harmonisk samklang och lät fantastisk bra i kyrkans akustik. Förutom de svenska sångerna spelade vi några traditionella låtar med bara nyckelharpor för att ge publiken ett smakprov på svensk folkmusik.

Efter konserten kunde vi inte lämna kyrkan utan att ha svarat på massor av frågor om nyckelharpan. Adress och telefonnummer gavs ut till intresserade människor, varav en del med intresse för att spela själva.

Bernd Segnitz

NYCKELHARPS- PROJEKTETS SLUTRAPPORT

Nu kan du beställa en sammanfattning av EU-projektet CADENCE (Cultural Adult Education and Nyckelharpa Cooperation in Europe) som Eric Sahlström Institutet deltog i 2009-2011 tillsammans med två andra skolor med nyckelharpsundervisning, Scuola di Musica Popolare di Forlimpopoli i Italien och Akademie Burg-Fürsteneck i Tyskland. Rapporten är på 80 sidor och dessutom ingår en cd med en konsert med deltagarna inspelad av tyska radion.

Deltagande musiker från Sverige var Emilia Amper, Ditte Andersson, David Eriksson och Josefina Paulson.

Rapporten kostar 50 kr + porto och kan beställas via e-post från Eric Sahlström Institutet hakan.larsson@esitobo.org eller på telefon 0295-34295.

Mer artiklar, noter och videos finns på projektets hemsida www.cadence.nyckelharpa.eu

Nyckelharpsrapport från Holland

Hej! Jag heter Jorieke Rutgers och jag har nyss blivit medlem i nyckelharpsförningen. Jag bor i Holland och har varit intresserad av Sverige i hela mitt liv. För några år sen läste jag nordiska språk. År 2006 skrev jag min slutuppsats om Carl von Linné och då bodde jag i Uppsala i två månader. Redan då var jag intresserad av folkmusik. Jag hade spelat fiol sen jag var tio och jag hade spelat irländsk folkmusik i fem år.

På sommarkursen om Carl von Linné vid Uppsalas universitet sade en kompis att jag absolut borde åka till nyckelharpstämman i Osterbybruk, om jag nu var intresserad av folkmusik. Jag visste inte vad en nyckelharpa var, men beslöt genast att jag ville dit. Jag blev helt paff och alldeles förtjust i instrumentet och bestämde mig då att jag ville köpa en nyckelharpa några dagar senare. En trevlig kille som jag träffade där, hjälpte mig att hitta en nyckelharps-

byggare. Jag åkte till Bo Nilsson i Stockholm och köpte en grön harpa, byggd år 2004. Hos Leif Alpsjö köpte jag en stråke och några lektionsböcker.

Jag reste tillbaka till Holland och började öva, öva, öva. Nu, flera år senare är jag ganska nöjd med resultatet. Jag uppträder flera gånger om året, håller föreläsningar om nyckelharpan, som faktiskt är ett väldigt okänt instrument i Holland. Jag har nu spelat in en CD-skiva (kolla gärna min webbsida www.bureausvejo.nl eller www.myspace.com/jorick-sveja

Och sen blev det midsommar 2011! I Holland brukar man inte fira midsommar. Men nu var det Ikea som bestämde sig för att fira midsommar stort på alla varuhus. Och då fick jag spela på Ikea Eindhoven (se bild). Jag stod i entrén och alla kunder som kom in, kunde nu ta en titt på en riktig nyckelharpa och njuta av de typiska svenska klangerna.

Det kom massor med människor, och några barn var helt förtjusta. Och det är ju bra att alltfler människor får lite information om instrumentet. Ett sådant fint instrument borde sprida sig, även utanför Sveriges gränser. Jag ska hålla er underrättade från fler nyckelharpsupplevelser i Holland framöver!

Hjärtliga hälsningar,
Jorieke Rutgers

Magnus Holmström spelar koncentrerat igenom en låt.

– Men sjutton också, min telefon ringer, har glömt att stänga av den!

– Skönt, det var tydligen inte min telefon! Någon annans låg på laddning och fick ett samtal som snabbt stängdes av.

Detta hände då Magnus Holmström lärde ut en låt på Knavertorkan. Påpassligt fotograferat av Bosse Nilsson.

Knavertorka

Eric Sahlströminstitutets sommarkurs i nyckelharpspel 2011.

Näst sista veckan i juli var det åter dags för den omtyckta sommarkursen på Eric Sahlströminstitutet i Tobo. I år var vi femtio spelsugna deltagare som slöt upp på kursens första dag. En del hade en lång resa bakom sig – entusiastiska musiker från USA, Australien, Kanada och flera europeiska länder – medan vi andra strömmat samman från hela Sverige.

En grov indelning av deltagarna i fyra grupper, beroende på spelvana och repertoar, hade gjorts av institutet i förväg – från nybörjare i grupp 1 till de mest spelvana i grupp 4. Det stod naturligtvis deltagarna fritt att byta grupp under kursdagarna, om man kände att man så ville. De fyra instruktörer Ditte Andersson, Cajsa Ekstav, Magnus Holmström och David Eriksson är alla utmärkte instruktörer och inspiratörer – var och en med sitt personliga anslag i pedagogik och musikalitet. Lektionerna blev minst sagt omväxlande. Klarinettgruppen, i år enbart med manliga deltagare, leddes av Mats Andersson.

Gruppundervisningen startade kl 9 och varade med avbrott för kaffe och lunch till kl 17 då det serverades middag. Som glupande ulvar radade vi upp oss vid kaffebord och middagsbufféer, för denna sommarkurs är världskänd (förutom för sina kunniga instruktörer) för den fantastiska maten som Stina och Nina ansvarar för. Efter avslutad kurs får köket ofta stora applåder.

Under lektionerna lärde vi oss förstås en hel bunt nya låtar men inlärningen kombinerades alltid med diskussioner om spelteknik, stråkhållning, ornamen-

tering, ackompanjemang och musikhistoria. Tempot var högt och redan på onsdagseftermiddagen syntes tecken på utmattning hos många av oss. Glädjen och lusten att lära gör att vi håller oss kvar på banan. Under torsdagen och fredagen gavs tillfälle till en halvtimmes privatundervisning då det gick att få svar på allt man funderat men inte fått svar på under gruppundervisningen.

Kvällarna var den tid då vi kunde sitta tillsammans eller var för sig och försöka reda ut det vi gått igenom under dagarna. Men som alltid kändes tiden för knapp för allt som då skulle fås att fungera. Dessutom måste man ju hinna prata och spela tillsammans med alla nya och

"Polskan går...", danskurs på onsdagskvällen med Mats Andersson på fiol.

Foto Kerstin Svanström, Järfälla

Ett glatt gäng från USA uppträder under avslutningsfesten. Från vänster ses Wes Peterson, Leslie Seaberg, Elise Peters och Cecilia Perry.

Foto Kerstin Svanström, Järfälla

gamla vänner samt kanske ta en promenad eller en joggingtur för att inte kroppen skulle stelna fullständigt.

Tisdag kväll guidades vi runt det lilla brukssamhället Tobo under kunnig ledning av Karl-Gunnar Marklund. Tack också Jonas Hallgren för ditt jympapass på gräsmattan samma kväll! Onsdag kväll var det konsert med lärarna, torsdagskvällens polskekurs leddes av Ditte med Mats Andersson som ackompanjator. Fredag kväll var det stor avslutningsmiddag med uppträdanden för alla som så ville. Som alltid fick nybörjargruppen stora ovationer för att de vågat ta steget att börja med detta trassliga men ack så spännande instrument.

Klockan 15 på lördagen var det så över för denna gång. De flesta av oss förstod nog aldrig vart tiden tog vägen. Omtumlade och inspirerade gav vi oss iväg med ryggsäcken full av nya låtar, knepiga fingerövningar, fotstamp och drillar. Arbetet med detta kommer att räcka hela året, minst... och kanske vågar man sig upp i den högre gruppen nästa år. Tack också Anna på kansliet för att du tar så bra hand om oss alla.

Kerstin Käverud

TOBO-kurser

Munspel

Lördag 29/10 kl 10-17.
 - Låtar på munspel med John-Erik Hammarberg.
 - Lär dig spela tungbas på munspel med Håkan Larsson.
 Välj en av munspelskurserna!

För mer info om alla våra kurser och anmälningsblanketter: gå in på ESIs hemsida www.esitobo.org, ring 0295-34290 eller skicka ett mail till info@esitobo.org

ERIC SAHLSTRÖM INSTITUTET
 NATIONELLT FOLKMUSIKCENTRUM I TOBO

POLSKA FRÅN ÖSTERGÖTLAND

Olika sätt att variera femte takten på:

Den här varianten är efter Magnus Holmström men den är ganska lik en uppteckning från 1772 av Ludvig Olsson. Magnus har den efter Johan Hedin som lärde ut den i Tobo.

När Magnus spelade med gruppen Bordunverkstan satte de ihop denna med en annan låt och kallade dem för "Norrlands skrot".

Kul med den här låten är att det finns så många olika varianter nedtecknade, så det är möjligt att det var en riktig slag-

dänga på 1700-talet. Se hemsidan för länkar till noter på dessa andra varianter.

Nils Liberg

<http://www.smus.se/earkiv/fmk/browselarge.php?lang=sw&katalogid=Ma+9&bildnr=00054>

<http://www.smus.se/earkiv/fmk/browselarge.php?lang=sw&katalogid=M+189&bildnr=00020>

<http://www.smus.se/earkiv/fmk/browselarge.php?lang=sw&katalogid=Ma+7&bildnr=00013>

<http://www.smus.se/earkiv/fmk/browselarge.php?lang=sw&katalogid=Ma+7&bildnr=00027>

<http://www.smus.se/earkiv/fmk/browselarge.php?lang=sw&katalogid=S%F6+12&bildnr=00074>

Min spelmanssommars i bilder

Ofta – men inte alltid – har jag min enkla kamera instoppad i västen då jag är ute och spelar. Den här sommaren blev det mest bilder från närliggande stämmor. Det började med Täby Spelmansgilles 40-årsjubileum och efterföljande stämma. Båda på Skogberga f.d. Kaplansboställe numera spelmansgård.

Tiden sammanföll med Nyckelharpstämman i Österbybruk, men därifrån finns ett reportage och några bilder på annan plats i tidningen.

Några veckor senare var det dags för Väddö spelmansstämma i Kista hembygdsgränd tätt följd av stämman i Vira Bruk, små lokala spelmansstämmor i Roslagen med fint samspel mellan både fioler och nyckelharpor. På dessa båda ställen är det inte ovanligt att spelmännen är fler till antalet än publiken.

Ett av sommarens många speluppdrag som hade ett omvänt förhållande var i Globen, Stockholm. Då var vi fem spelmän som underhöll tvåtusentvåhun-

da kineser. Dessa långväga turister var på kort besök och passade på att få lite svensk kultur i form av vår bonnmusik, som vi ibland kallar det vi framför med vår lilla grupp. Vid detta tillfälle hade jag ingen möjlighet att använda kameran men fick i stället tillsänt mig en bild i efterhand från vårt bejublade framträdande.

Sture Möllerman

Folkmusikgruppen "Norr om stan" återupptod på Täby Spelmansgilles jubileumsfest.

I skydd av det myckna regnandet fick man både musik och mat till livs i Täby.

Det var trångt bland stråkarna på Kaplansgården i Täby.

Solen gassade över musikanterna på Väddö.

Några hittade en skuggigare plats på Kista hembygdsgränd.

Vi som underhöll kineserna i Globen var Benny Johansson, Marianne Möllerman, Per-Erik Ericsson, Sture Möllerman och Susanne Eriksson.

Härligt samspel på gårdsplanen i Vira bruk ...

... och framför ett av uthusen.

En liten men mycker entusiastisk publik i Vira.

Nisse har fyllt nittio!

Nisse Nordström och Inge Henriksson.

Benny Johansson, Marianne Möllerman, Ragnar Berglund och Pelle Wallin var några av de många gästande spelmännen som på begäran spelade Forsamlingen för Nisse.

Jane Karlsdotter och Leif Alpsjö.

Ann-Christine Granfors och Nisse.

Man säger ibland att det här med ålder – det är bara en siffra i prästbetyget. Detta gäller i allra högsta grad Nisse Nordström. Han fyllde nittio år den 25 juni i år. Få är de som vid den aktningensvärda åldern är så alerta som Nisse. Han hade dagen till ära ställt upp med ett hejdunderande kalas för släktingar, spelmän, grannar och många andra vänner i kolonistuguområdets gemensamhetslokal.

Då Nisse fyllde åttio höll han en liknande fest och ingen av oss som då var med och firade kunde nu på hans nittioårsdag märka någon nämnvärd skillnad på varken spelglädje eller livsgnista.

Nisse som fortfarande inspirerar och delar med sig av sin unika låtskatt blev

naturligtvis ordentligt uppvaktad, både med presenter, tal och musik.

Spelmanslåtarna klingade både inom- och utomhus hela dagen. Många välkända profiler kom för att fira och spela med Nisse.

Benny Johansson var en av dem, han överlämnade sin nyutgivna bok *Bonn-musik från södra Roslagen*, där Nisse har fått ett eget kapitel innehållande några av hans kompositioner. Där finns den senaste låten *Rullstolsvalsen* som Nisse gjorde efter att ha varit och spelat på Skansen och Zornmärkes-jubiléet förra året.

Nu hoppas vi att Nisse får vara lika pigg många år framöver och dela med sig av sitt kunande. Det sista han sa till

mig, innan jag tog adjö och lämnade festen, var att han redan bokat lokalen för sin 100-årsdag. Dit var jag också välkommen.

Tack, Nisse! Vi är många som gärna kommer.

Sture Möllerman

Hantverk och ljuv musik

Nyckelharpan är ett mycket gammalt instrument, genom åren har hantverket förfinats och klangen är varm och djup. I Bo Nilssons verkstad växer vackra harpor fram.

En vårsolig söndag hälsar vi på hos Bo Nilsson som bygger nyckelharpor. Bo, hans fru Barbro och deras glada hund, tar emot oss i sitt hem utanför Härnösand. Gården är en riktig idyll och här har familjen bott sedan 1986. Bo visar

oss sin verkstad som de byggt intill huset. Det är här nyckelharporna blir till under Bos händer.

– 1972 blev jag intresserad av att börja spela nyckelharpa, berättar Bo, enda sättet att få tag på en var att sätta igång och bygga så det gjorde jag. Senare har jag lärt mig mer på Eric Sahlström Institutet i Tobo i Uppland. Det svåraste momentet i byggandet är att tillverka den så kallade leklådan och justera in nycklarna så det låter bra. Det krävs mycket små verktyg och det är viktigt att det blir rätt. Genom att trycka in

nycklarna ändrar man tonen i strängen.

Nyckelharpan har sina rötter långt tillbaka i tiden. Gamla målningar som hittats i kyrkor, tyder på att den åtminstone funnits sedan 1500-talet, men själva hantverket har utvecklats mycket under årens lopp. En nutida nyckelharpa har fyra spelsträngar och tolv resonanssträngar, det är dem som gör klangen så karaktäristisk.

Bo tillbringar mycket tid i verkstan, hans harpor har tagit många många timmar att göra och de är byggda med stor noggrannhet. Han visar oss en harpa som är gjord av trä från en innervägg i huset.

– När vi renoverade tog jag reda på trä, berättar han.

– Det är roligt när materialet har en historia, just nu jobbar jag med trävirke från vår egen skog.

Barbro Nilsson spelar både fiol och nyckelharpa, hon har delvis själv byggt en harpa. Bo bygger även fioler. På en vägg i huset hänger en träskofiol som han tillverkat.

– Förr i tiden gjorde man den här typen av instrument just av en träsko, berättar Barbro, baksidan på den här fiolen har en inbuktning som liknar en sula.

Isabelle Svensson

Artikeln är tidigare publicerad i Journalen Härnösand - Kramfors

Bo och Barbro Nilsson spelar svängig folkmusik hemma i vardagsrummet.

Tips om nyckelharpsvård

Här kan du som har frågor om nyckelharpsbygge eller -vård få svar från Bosse Nilsson, Nacka.

Fråga:

För något år sedan började problemen med hartset. Nu måste jag tvätta spelstället på strängarna efter en kvarts spelande och när jag har slutat spela för dagen. I annat fall blir det inte rätt ljud. Det finns då en seg beläggning på strängarna, som inte stråken kan tränga igenom.

Jag brukar använda bensin för denna tvätt (givetvis tvättar jag trasan efter användning). Bensin torkar med det samma, så jag kan fortsätta spela. Sen brukar det gå bra. Jag spelar någon/några timmar per dag.

Torsten B.

Svar:

Ordföranden och jag var i veckan (22 juni 2011) på ett studiebesök hos strängtillverkaren Prim i Täby och vi tog då upp Din fråga.

Och som sagt bensin är inte bra, det ska man inte använda. Det finns något i strängen som löses upp av bensin, och detta något är en varje strängtillverkares "hemlighet", det är inte direkt lim, men exakt vad det är fick vi inte reda på, men något "hokus-pokus" är det.

– Hur gör man då rent på strängen? var min fråga till dem och svaret blev
– Slipa försiktigt med smärgelduk 400.

(Finns även typ 600, 800 och upp till 1200.) De använder själva smärgelduk vid slutfinishen av strängen.

Bosse Nilsson
harpa@bonilsson.se

Hur låter Din harpa? Kanske är det dags för strängbyte!

Vi, Peder Jeppsson och Bosse Nilsson, har gjort ett studiebesök hos Fröjel Strings AB, som tillverkar strängar av märket PRIM. Företaget tillverkar stålsträngar till stråkinstrument såsom violin, viola, cello, och nyckelharpa. Farfar Gunnar var cellist och startade företaget på -40 talet, då det på grund av kriget var svårt att få tag på strängar från utlandet.

FÖRETAGET

Det hela började i en liten verkstad på Heleneborgsgatan. Sedan låg tillverkningen på Lilla Essingen i närmare 40 år fram till 1994, då man flyttade till Täby.

Företaget utvecklades under många år av sonen Urban Fröjel och nu har sonsonen Niclas just tagit över den företagsledande rollen. Urbans fru Kerstin jobbar med ekonomi och administration. Företaget har idag tre heltidsanställda och för tillfället en sommarpraktikant.

STRÄNGARNA

Strängen är uppbyggd med ett eller flera lager trådar lindade kring en pianotråd av stål. Pianotråden kan dels vara rund

men också sexkantig. De material som lindas runt är koppar och aluminium och ytterst ligger alltid en valsad, dvs tillplattad, rostfri tråd. Denna tråd köps in som rund och valsas i Prims eget valverk.

Prim nyckelharpssträngar har tre hårdhetsgrader. Det som ger den hårdare/mjukare tonen är främst tjockleken och därmed spänningen hos strängen. En tunnare sträng ger därför en lägre spänning och därmed en mjukare ton. Färgen på silket i strängens kulände visar vilken hårdhet strängen har. Blå lindning är mjukast, grön är mellan och brun är hårdast. Silket kommer ifrån Schweiz.

Niclas tipsar om att gärna testa olika kombinationer av hårdheter på Nyckelharpan. Om du tycker att din A-sträng låter för lite ska du kanske inte byta den till en hårdare utan även testa att byta C4 till en mjukare sträng. Det förändrar balansen i hela instrumentet och kan därför ge förändringar även hos de andra strängarna.

Det går utmärkt att sätta på och av en sträng flera gånger, så vill man testa

den på flera nyckelharpor tillsammans med spelkompisarna för att hitta den perfekta kombinationen går det bra!

Prim levererar strängar till många återförsäljare runt om i världen, och deltar också vid olika musikmässor såsom musikmässan i Frankfurt, april/maj, Shanghai i okt, Namm Show i Los Angeles under januari och i Cremona – violinbyggarnas huvudstad i September.

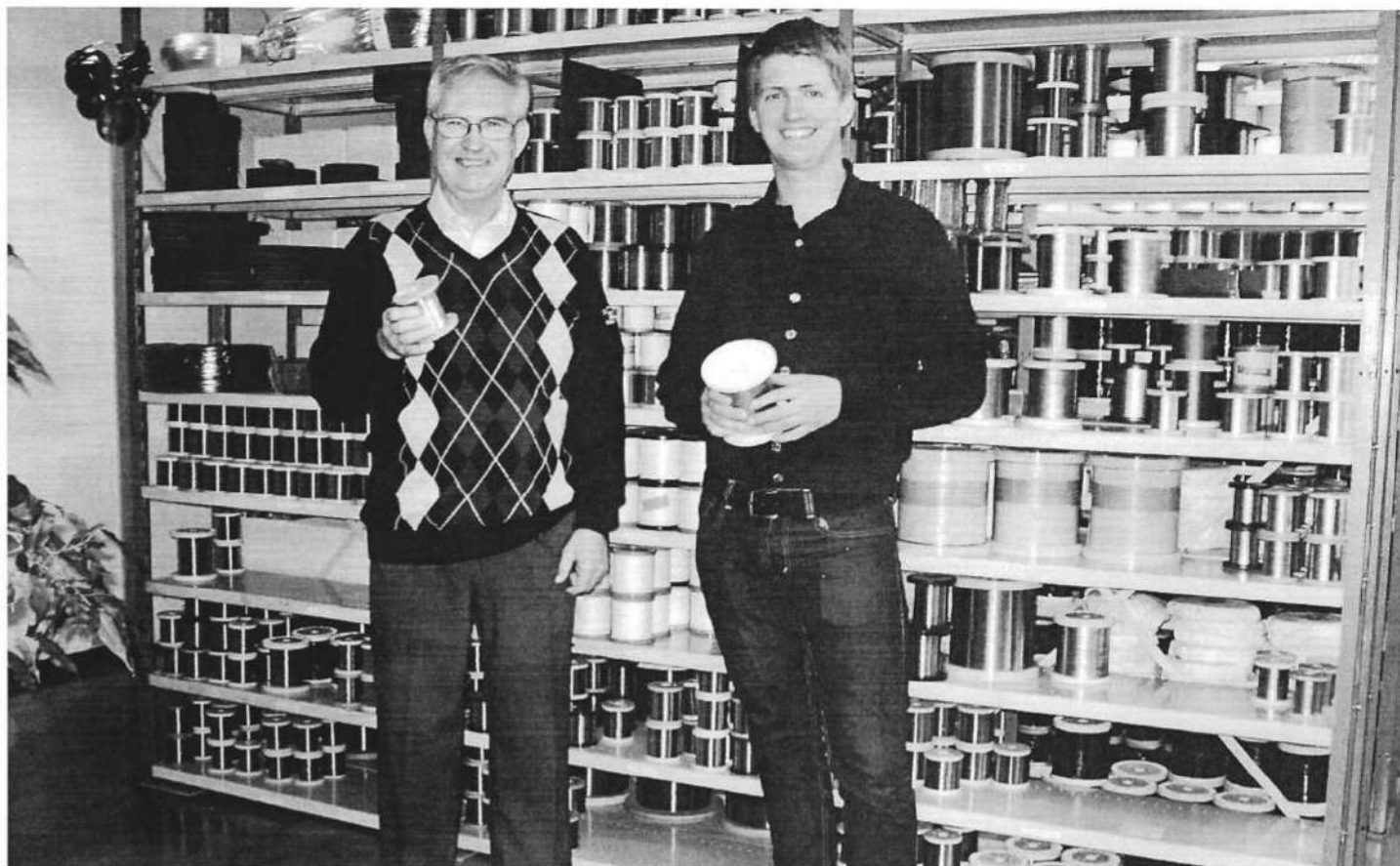
SKÖTSEL

– Nå hur rengör man då en sträng från harts?

Vid tillverkningens slutfinish använder Prim en fin smärjelduk, som för hand dras försiktigt över strängen. Smärjelduk med kornstorlek 400 eller finare kan användas. Använd inte kemikalier (ex. bensin) då dessa kan förstöra material inne i strängen och förändra tonen.

Bosse Nilsson

Urban och Niclas Fröjel som tillverkar de berömda Primsträngarna.

Eric Sahlströms Minnesfond

Strax efter Eric Sahlströms bortgång 1984 väcktes tanken av bland andra Gösta Sandström och Esbjörn Hogmark att bilda en fond till Eric's minne. För att få ihop ett startkapital gick en budkavel runt bland spelmanslag, folkmusikgrupper och enskilda spelmän med uppmaning att bidra ekonomiskt.

Ganska snart hade man lyckats samla så pass mycket pengar som tillsammans med ytterligare gåvor var tillräckligt för att kunna starta Eric Sahlströms Minnesfond.

Ett av de första förslagen som kom upp i fonden och som snart kunde förverkligas var att resa en staty över Eric. Uppdraget att formge ett sådant konstverk gick till skulptören och nyckelharpspelmannen Ingvar Jörpeland. 1992 avtäcktes statyn utanför Tegelsmora kyrka i närvaro av både kända och mindre kända spelmän samt flera betydande personer och en stor allmänhet.

Nu hyllar man Eric varje år på "Tegelsmoradagen" med spel både i kyrkan och vid statyn.

Nästa år, 2012, kommer man dessutom att fira 100-årsminnet av Eric Sahlströms födelse. Detta blir i form av flera aktiviteter både i Uppsala och på Eric Sahlström Institutet i Tobo. Ett arrangemang som inte kommer att gå någon obemärkt förbi. Planering inför detta pågår nu för fullt i minnesfondens styrelse.

En betydande insats gör fonden genom att årligen dela ut stipendier till lovande folkmusikintresserade ungdomar i åldern 13-20 år. Dessa unga fiol- eller nyckelharpspelare får utan kostnad genomgå den nästan veckolånga folk-

Sex av de nio styrelsemedlemmarna i minnesfondens plus Sigurd Sahlström, tredje från vänster, spelar på Tegelsmoradagen. Ingvar Jörpeland, Anna Jönsson, Marianne Möllerman, Cajsa Ekstav, Sonia Sahlström och Esbjörn Hogmark.

musikkursen veckan efter midsommar på Ekebyholms slott i Uppland. En kurs som startades av Gösta Sandström och Percy Modén, och där Eric Sahlström under många år var en av lärarna. Hitintills har åttiofem stipendiater fått genomgå kursen. Flera av ungdomarna har sedan genomgått ettårsutbildningen på Eric Sahlström Institutet och några av dem därefter på Musikhögskolans folkmusiklinje.

Minnesfondens lämnar årligen ekonomiskt bidrag till ungdomskursen på Eric Sahlström Institutet.

Minnesfondens har även givit ut en del material i form av CD-inspelningar, böcker och notböcker som finns till försäljning. Vinsten av detta går idag oavkortad till stipendierna och till fler musikutgåvor. Nu planeras för ytterligare en CD med arbetsnamnet "Bara Eric".

Tidigare utgivna CD:n har namnen "Eric & Lasse" och "Eric & Gösta", efter Eric's spelkamrater Leonard Viksta-Lasse Larsson och Gösta Sandström.

Eric Sahlström Institutet i Tobo, ESI – Sveriges första och enda folkmusik-institut – kom till på initiativ och efter mycket arbete av tre medlemmar ur fonden: Gunnar Ahlbäck, Göte Herlovsson och Esbjörn Hogmark – på ESI ofta nämnda som "de tre vice männen".

Idag består fondens styrelse av Marianne Möllerman ordförande, Karl-Gunnar Marklund sekreterare, Anna Jönsson kassör, Esbjörn Hogmark, Sonia Sahlström, Cajsa Ekstav, Benny Andersson, Ingvar Jörpeland och Erika Lindgren. Tidigare styrelsemedlemmar har bland andra varit Gunnar Ahlbäck, Gösta Sandström, Göte Herlovsson och Jan Ling.

Läs mer på internet om Eric Sahlströms Minnesfond och Eric Sahlström Institutet.

ericsahlstrom.se och esitobo.org

Text och foto
Sture Möllerman

Eric's låtar nedtecknade av Gösta Sandström.

Boken om Eric Sahlström berättad och skriven av Eric's familj, vänner och spelkamrater.

Leufstasamlingarna I, II och III. 3 st inbundna faximilband av uppländska låtar nedtecknade 1915.

Dags att utveckla och förbättra ditt nyckelharpsspel

MED FÖRENINGEN NYCKELHARPAN LÖRDAG 12 NOVEMBER KL12

Höstens lördagskurs i nyckelharpspel kommer att hållas i gemensamhetslokalen på Tegelhagsvägen 141 i Sollentuna. Där finns goda parkeringsmöjligheter för alla som kommer med bil. Ett bra alternativ är att ta bussen till Silverdals kapell. Därefter en promenad på drygt 400 meter.

Den här gången blir det ingen lätkurs i egentlig mening. De flesta av oss har tillräckligt med låtar på sin repertoar men behöver förbättra spelet av dessa. Tanken med kursen är därför

att arbeta med redan kända låtar och då lägga vikten vid låtarnas karaktär i fråga om rytm, tempo, tonbildning etc.

Till vår hjälp har vi nu bjudit in Cajsa Ekstav som tidigare vid flera tillfällen varit vår mycket uppskattade lärare.

Vare sig du är en driven spelman eller ganska färsk nyckelharpspelare är du välkommen till kursen denna lördagseftermiddag. Naturligtvis under förutsättning att du är medlem i Föreningen Nyckelharpan.

Kursen startar klockan 12.00 och avslutas ca 17. Där mellan blir det ett kort uppehåll i spelet för någon enkel form av förtäring.

Kostnad för kursen är 250 kr/pers att betalas på plats. Deltagarantalet är begränsat till 20 personer, varför "först till kvarn..." gäller. Anmälan till kursen sker med hjälp av nedanstående talong alternativt via e-post till vår ordförande Peder Jeppsson – peder.jeppsson@brevet.nu – senast 29 oktober.

Skicka nedanstående talong ifylld (TEXTA!) till Peder Jeppsson, Regementsgatan 45, 645 33 Strängnäs.

Ja, tack!

Jag vill vara med på Föreningen Nyckelharpan's kurs i Sollentuna 12 november 2011 och anmäler mig härmed.

Namn _____

Adress _____

Tel nr _____ Namnteckning _____

BSverige
Porto
betalt

FÖRENINGSBREV

Föreningen Nyckelharpan c/o Jeppsson, Regementsgatan 45, 645 33 Strängnäs

Silver i folkmusik

En bok med porträtt av svenska riksspelmän kom ut lagom till förra årets 100-årsjubileum av den första riksspelmansstämman i Stockholm. Bildjournalisten Sara Pettersson har dokumenterat några riksspelmän i olika åldrar med fina foton och kärnfull text i "Silver i folkmusik – 100 år med svenska riksspelmän".

Inledningsvis finns en bra, mycket kort historik kring spelmansstämmor och Zornmärket. Ett roligt avsnitt är dokumentationen av uppspelningarna

i Karlstad 2009 där både "vinnare och förlorare" kommer till tals.

Porträtten av 21 riksspelmän är även de korta men givande att läsa, en sida per person. Vid en första anblick verkar texten vara ganska förutsägbar då många beskriver hur och varför de fångats av folkmusiken och vägen fram till silvermärket. Men författaren har även fått med spelmännens syn på musicerande, traditioner och spelmännens roll, allt i några få meningar.

Den välkände fiolspelmanen Per Gudmundson från Leksand får lägga ut texten lite mer, han för fram intressanta synpunkter om musiktraditioner kontra traditionsbärare. På bokens 80 sidor ryms mycket tänkvärt.

Silver i folkmusik finns att låna på biblioteket. Den kostar 139 kr på internetbokhandeln Adlibris, men gynna gärna din lokala bokhandel om du har någon.

Anne-Marie Tärnström

PS.

För den som vill läsa mer om spelmansstämmor, spelmän och folkmusik rekommenderas Peo Österholms *Spelmansstämmor* (2006) samt *Vi ses i Bingsjö* (2009). Båda titlarna finns hos Adlibris.

Spelmän på regniga Smygehukstämman i Skåne.
Fr v Peder Jeppsson, Torsten Bäck och Ulf Fredriksson

SMYGESTÄMMAN 2011

går nog till hävderna som stämman som inte blev av men ändå blev av. Ingen ville hålla i organisationen, så den avlystes officiellt tidigt i våras.

Men det ryktades att den skulle bli av i alla fall som lite mer spontan stämman, så jag åkte dit och det var dans till orkester, folk som spelade i både den ena och den andra busken, mest drag och fiol dock. Men jag hittade några gubbar som spelade nyckelharpa.

Peder Jeppsson

PORTO

Föreningen Nyckelharpan
c/o Jeppsson
Regementsgatan 45
645 33 STRÄNGNÄS